

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนุกระสัง อำเภอนองที่ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้ โดยขอนำมากล่าวเพื่อกำหนดกรอบในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
2. การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
3. การเลือกตั้งท้องถิ่น
4. แนวคิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น
5. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น
6. การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล
7. บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลนุกระสัง อำเภอนองที่ จังหวัดบุรีรัมย์
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกระบวนการทางการเมือง อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ ซึ่งเป็นการปกครองโดยประชาชน หรือโดยความยินยอมของประชาชน ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้ให้สิทธิและโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัย ได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ดังต่อไปนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมือง หรือเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นสมัยใหม่ทางการเมือง ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารงานของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายหรือคำอธิบาย ดังนี้

ชูชาติ พ่วงสมจิตต์ (2540 : 18) เห็นว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลกระทบในตัวประชาชน

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด (2543 : 3) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลหรือนโยบายสาธารณะหรือการเลือกผู้นำรัฐบาลทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจมีความสำคัญแตกต่างกันไป

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2544 : 8) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง สิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

อนนท เหล่าธรรมทัศน์ (2545 : 28) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง การร่วมคิด ร่วมทำ หมายถึง การอาสาสมัคร การอุทิศตน การบริจาคเงินทองข้าวของเครื่องใช้ให้แก่ท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาช่วยงานสาธารณะ ได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่น ได้อุทิศตนเข้าไปร่วมคิดร่วมทำงานของท้องถิ่น

ภาวิน ศิริประภาณุกุล (2547 : 1) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การตัดสินใจที่สะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริงของคนส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งการตัดสินใจในลักษณะดังกล่าว จะนำมาซึ่งนโยบายภาครัฐที่ทำให้สังคมส่วนรวมได้รับประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่พึงปรารถนา

จันทนา สุทธิจารี (2548 : 1) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน ตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำ เป็นการกระทำที่จะเกิดขึ้นจากความสมัครใจของประชาชน เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ

จากความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารงานของประชาชน หมายถึง ประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนร่วมได้เสียได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน กิจกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับกระบวนการ การตัดสินใจ และกระบวนการดำเนินการนโยบายสาธารณะ ซึ่งเป็นการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ของชุมชน อันส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการใช้สิทธิและหน้าที่ของตน ประชาชนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจและมีความเสมอภาค

ประเภทของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมือง หรือเป็นสัญลักษณ์ของความสมัยใหม่ทางการเมือง ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงเรื่องประเภทของการมีส่วนร่วมไว้ ดังต่อไปนี้

ปารีชาติ วลัยเสถียร (2542 : 138) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนหรือชุมชนมีการพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม มีความรู้การใช้ และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และ โครงสร้างที่ประชาชนในชนบทที่จะสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2. การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ให้ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ได้ภูมิภาคที่มีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง มีการบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยที่ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจ ในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

จันทนา สุทธิจารี (2544 : 412) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ โดยมีกฎหมายรองรับให้กระทำได้หรือต้องกระทำ วิธีการที่สำคัญและยอมรับปฏิบัติใช้กันโดยทั่วไป มีดังนี้

1.1 การเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น การเลือกตั้งเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด ในทางการวิจัยสามารถวัดระดับประเมินค่าของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แน่นอนชัดเจนมากกว่าพฤติกรรมอื่นๆ

1.2 การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ในประเด็นหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะของประชาชน เช่น การพูด การเขียน และอื่นๆ ที่มีความสำคัญ เพราะเป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมืองระหว่างประชาชนกับรัฐบาล รัฐบาลจะมีโอกาสได้รับรู้ปัญหา ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ วิจัยการทำงานของรัฐบาลจากประชาชน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการทำงานของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 การจัดตั้งและการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความเห็นทางการเมืองตรงกัน และมีความหมายที่จะเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศให้เป็นไปตามอุดมการณ์ของพรรค

1.4 การมีส่วนร่วมโดยการรวมกลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง การที่กลุ่มคนมารวมกัน เพราะมีอาชีพการงานหรือมีผลประโยชน์ หรือมีความมุ่งหมายอย่างหนึ่งร่วมกัน และใช้พลังของกลุ่มให้มีอิทธิพลต่อกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐ เพื่อปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของกลุ่มคน

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามที่กฎหมายรองรับไว้ คือ

2.1 การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง โดยประชาชนรวมตัวกันเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยกับนโยบายหรือการดำเนินงานของรัฐบาลหรือเรียกร้องต่อรัฐบาล เพื่อกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

2.2 การก่อความวุ่นวายทางการเมือง เช่น การนัดหยุดงาน การงดให้ความร่วมมือกับรัฐบาลที่เป็นการแสดงออกของประชาชนที่ไม่เชื่อฟังอำนาจรัฐ ที่อาจเป็นผลกระทบเป็นความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของประเทศได้

เมตต์ เมตการุณจิตต์ (2547 : 18) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมทั่วไปนั้น สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง เช่น การเสนอแนะ การให้ข้อคิดร่วมในการตัดสินใจการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ

2. การมีส่วนร่วมโดยอ้อม เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงานเข้าร่วมสมทบ ไม่เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีให้ความร่วมมือ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองถือว่ามีผลสำคัญต่อการพัฒนาการเมือง หรือเป็นสัญลักษณ์ของความสมัยใหม่ทางการเมือง ซึ่งประชาชนสามารถใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมือง ได้จากการส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ การมีส่วนร่วมโดยตรงและการมีส่วนร่วมโดยอ้อม

ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน ตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้นั้น ขึ้นอยู่กับแต่ละท้องที่ว่าจะดำเนินการในลักษณะใด ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่าน ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ ดังต่อไปนี้

สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2547 : 12-27) ได้กล่าวว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในหลายลักษณะดังนี้

1. การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
2. การใช้สิทธิออกเสียงประชามติ
3. การใช้สิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย
4. การจัดตั้งและการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
5. การใช้สิทธิในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูง

6. การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองท้องถิ่น
7. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการทางนิติบัญญัติ
8. การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์

โคเฮน และ อัฟโฮฟฟ์ (Cohen & Uphoff. 1980 : 219 ; อ้างถึงใน สุรัสวดี หุ่นพยนต์ และบัวพันธ์ พรรคพิง. 2533 : 17) ได้แบ่งชนิด (Kinds) ของการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ชนิด คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ต้องประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน
นี้คือ ริเริ่ม ตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ต้องประกอบด้วย การสนับสนุน
ด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) รวมต้องไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทาง
ด้านวัตถุประสงค์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

ขนิษฐา ศรีนนท์ (2544:35) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
2. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนิน โครงการและแผนงาน (Implementation)
3. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการควบคุมและประเมินผลโครงการและการพัฒนา
(Evaluation)
4. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของการพัฒนา (Benefits)

เมตต์ เมตการุณจิตต์ (2547 : 19-21) ได้กล่าวว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น
เป็นเกณฑ์การมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมเทียม คือ ประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจอย่างแท้จริง
2. การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธี คือ ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นบางส่วน
3. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ การใช้อำนาจและบทบาทของประชาชนผ่านตัวแทน
การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการร่วมกันตัดสินใจ ซึ่งเป็นการใช้สิทธิและหน้าที่ของตน
เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมให้ได้มากที่สุด และเป็นการเปิด โอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
ในการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆที่มีผลกระทบในตัวประชาชนโดยตรง

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารชุมชน รูปแบบการมีส่วนร่วมของกิจกรรมและกระบวนการต่างๆ ที่ประชาชน
เข้าไปมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการหลายท่านเสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองหลาย
รูปแบบ ดังนี้

กรมตท ทอทรรมชาติ และเชวอนะ ไตรมาศ (2545 : 132) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง 4 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจและการตัดสินใจทางการเมือง
2. หลักการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองโดยตรง
3. หลักการส่งเสริมบทบาททางการเมืองขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่างใกล้ชิดกับประชาชนกับชุมชน
4. หลักการส่งเสริมบทบาทและอำนาจตัดสินใจทางการเมืองของมวลชนทั่วไประดับชาวบ้านหรือนักการเมือง

ไพโรจน์ พลเพชร และชลัท ประเทืองวัฒนา (2546 : 10) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ไว้ดังนี้

1. การให้ข้อมูล เช่น การร้องเรียน การชุมนุมสาธารณะ เสนอแนะความคิดเห็น การอภิปราย การร่วมสัมมนา
2. การร่วมปรึกษาหารือ หรือการประชาพิจารณ์
3. การร่วมตัดสินใจ เป็นในรูปแบบคณะกรรมการในหน่วยงานของรัฐ
4. ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจด้วยตนเอง แบบลงประชามติ

สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2546 : 34) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนไว้ในรายงานผลการวิจัยไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การไปร่วมใช้สิทธิเลือกตั้ง
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น
3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจและตรวจสอบ

คณิน บุญสุวรรณ (2547 : 101) ได้กำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ดังนี้

1. การกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐ
2. การตัดสินใจทางการเมือง
3. การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ประกอบขึ้นด้วยกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ เริ่มต้นตั้งแต่การเป็นผู้มีความสนใจในกิจกรรมทางการเมือง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การสื่อสาร การรับข่าวสาร การอภิปราย การแลกเปลี่ยน การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การติดต่อกับผู้เกี่ยวข้องทางการเมือง การร่วมกิจกรรมในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การจัดตั้งรวมกลุ่มทางการเมือง ร่วมกิจกรรมร่วมกับพรรคการเมือง

การประชุมทางการเมือง และสุดท้ายการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอย่างเต็มตัว ด้วยการทำงานกับพรรคการเมือง การสมัครรับเลือกตั้งและการดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ความหมายของการเมืองการปกครอง

ในการศึกษาเรื่องการเมืองนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านด้วยกัน ซึ่งได้ทำการศึกษามานับตั้งแต่สมัยอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นความพยายามของหลายท่านในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่จะให้ความหมายของคำว่า “การเมือง” ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาเหตุผลและข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางการเมือง และเพื่อนำเอาเหตุผลและข้อเท็จจริงเหล่านั้นไปสรุปเป็นกฎเกณฑ์ หรือแนวความคิดที่จะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการมีชีวิตที่ดีของมนุษย์ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของการเมืองไว้หลากหลาย ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2531 : 90) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การเมือง” หมายถึง

1. งานที่เกี่ยวกับรัฐหรือแผ่นดิน เช่น วิชาการเมือง ได้แก่ วิชาว่าด้วยรัฐ การจัดส่วนแห่งรัฐและการดำเนินการแห่งรัฐ
2. การบริหารประเทศเฉพาะที่เกี่ยวกับนโยบายในการบริหารประเทศ เช่น การเมืองระหว่างประเทศ ได้แก่ การดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ
3. กิจการอำนาจหรือการควบคุม การบริหารราชการแผ่นดิน เช่น ตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่ ตำแหน่งที่มีหน้าที่อำนาจการ (คณะรัฐมนตรี) หรือควบคุม (สภาผู้แทนราษฎร) การบริหารแผ่นดิน

จิราพร บุญพร (2539 : 11) ได้กล่าวว่า การเมือง หมายถึง กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งอำนาจและเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจ แต่หลังจากการได้อำนาจแล้วจะต้องมุ่งไปสู่การบริหารเพื่อให้การแจกแจงทรัพยากรเป็นไปเพื่อจุดประสงค์และเพื่อประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

จันงศ์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ (2530 : 107-112 ; อ้างถึงใน นิศยา สุเพียร. 2547 : 8) ให้ความหมายว่า “การเมือง” หมายถึง กิจกรรมทางสังคมหรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจสังคมมีแบบแผนต่างๆที่เกี่ยวกับกิจกรรมหรือความสัมพันธ์ทางอำนาจ เช่น แบบแผนที่กำหนดว่าใครเป็นผู้มีอำนาจ การที่จะได้อำนาจมีกฎเกณฑ์วิธีการอย่างไรมีการแบ่งสรรอำนาจกันอย่างไร มีวิธีการและขอบเขตในการใช้อำนาจอย่างไร ตลอดจนแบบแผนในการสืบทอดหรือเปลี่ยนแปลงอำนาจ แบบแผนเหล่านี้เรียกว่าสถาบันการเมือง นักสังคมวิทยาถือว่าสถาบันการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบสังคมในฐานะเป็นวิธีการควบคุมทางสังคมอย่างเป็นทางการ

กล่าวโดยสรุป “การเมือง” หมายถึง กิจกรรมทางสังคมของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์ทางอำนาจให้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ซึ่งอาจจะมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือขัดกัน มีการตัดสินใจในความคิดเห็นที่เหมือนกันหรือต่างกัน และสามารถเกิดขึ้นได้โดยทั่วไปในสังคม ซึ่งโดยทั่วไปการเมืองในโลกแบ่งออกเป็น 2 ระบอบใหญ่ๆ คือ ระบอบประชาธิปไตยและระบอบเผด็จการ ในที่นี้จะกล่าวถึง ระบอบประชาธิปไตย

ความหมายของประชาธิปไตย

ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” (Democracy) ซึ่งผู้รู้ได้ให้ความหมายและคำจำกัดความไว้แตกต่างกันทั้งนี้ จะขึ้นอยู่กับแนวคิดของผู้ที่ได้ให้ความหมายไว้ในแต่ละท่าน โดยสามารถรวบรวมได้ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2531 : 496) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” หมายถึง ระบอบประชาธิปไตยที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ และการถือเสียงข้างมากเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าจะมีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันอย่างมาก และความหมายที่ได้รับการกล่าวอ้างถึงอย่างกว้างขวางก็คือ คำกล่าวของประธานาธิบดี อับราฮัม ลินคอล์น แห่งสหรัฐอเมริกาที่ว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น หมายถึง “การปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน” (Government of The People, by The People, and for The People)

อมร รักษาศักดิ์ (2543 : 13) กล่าวว่า “ประชาธิปไตย” หมายถึง สภาวะที่คนเป็นไทยและชาวจีน ซึ่งมีจำนวนค่อนข้างมากในสังคมได้รับมอบหมายให้อำนาจของรัฐไว้ในมือ ประชาธิปไตยที่บริสุทธิ์ที่สุดได้รับการเรียกเช่นนั้นได้ ก็เพราะมีสภาพแห่งความเสมอภาคปรากฏอยู่ในที่นั้น และกฎหมายของรัฐ มุ่งรับรองความเสมอภาคนั้น เพราะที่คนยากจนจะไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายที่ด่าด้อยกว่าคนร่ำรวย หรือว่าอำนาจสูงสุดจะไม่ต้องอยู่ในกำมือของฝ่ายใด แต่ทั้ง 2 ฝ่ายจะมีส่วนใช้อำนาจนั้นด้วยกัน

อนุก เหล่าธรรมทัศน์ (2545 : 51-52) กล่าวว่า “ประชาธิปไตย” หมายถึง การส่งเสริมให้ประชาชนเห็นปัญหาของตัวเอง แก้ปัญหาของตัวเองมากกว่าอย่างอื่น รัฐบาลในอุดมคติเพียงแต่สนับสนุนส่งเสริมประชาชนให้เห็นเช่นนี้ ให้ทำเช่นนี้ให้มากที่สุด รัฐบาลประชาธิปไตยต้องให้โอกาสประชาชนมีอำนาจ มีทรัพยากรที่จะทำอะไรด้วยตนเองให้มากขึ้น ให้ประชาชนจับกลุ่มกันเป็นประชาสังคมแก้ปัญหาที่ใหญ่ขึ้นซับซ้อนยิ่งขึ้น

วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวิน (2546 : 178) กล่าวว่า ถ้าเราจะนิยามตามอักษร (Nominal Definition) คำว่า “ประชาธิปไตย” (Democracy) มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ Demos ซึ่งแปลว่าประชาชน กับ Kratein ซึ่งแปลว่า การปกครอง เมื่อรวมเป็นคำ Demokratia หมายถึง การปกครองโดยผู้ถูกปกครองหรือการปกครองโดยประชาชน สำหรับในภาษาไทยนั้นคำว่า “ประชาธิปไตย”

มาจากคำว่า “ประชา” หมายถึง ประชาชนพลเมือง กับคำว่า “ธิปไตย” หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ เมื่อรวมคำกันแล้ว “ประชาธิปไตย” ก็จะหมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน และหากเราจะนิยามตามเนื้อหาสาระ (Essential Definition) ก็จะมีมุมมอง จากการที่มนุษย์เราต้องเป็นสมาชิกของกลุ่มตั้งแต่กลุ่มครอบครัวไปจนถึงประชาชาติในกลุ่ม (Association) ต้องมีการตัดสินใจ และการตัดสินใจของกลุ่มก็ต้องเป็นแบบรวมหมู่หรือเสียงส่วนมาก (Collective Decisions) ซึ่งสามารถเรียกได้ว่าเป็นการตัดสินใจแบบประชาธิปไตย ถ้ายึดตามแนวนี้ ประชาธิปไตย จะมีหลักอยู่ 2 ประการ

1. การควบคุมโดยประชาชน (Popular Control) ประชาชนสามารถควบคุมให้ไปในทิศทางตามความต้องการหรือเป็นการตัดสินใจโดยประชาชน

2. ประชาชนมีความเสมอภาคในสิทธิ (Equality of Rights) สิทธิในฐานะสมาชิกกลุ่ม บางครั้งเรียกว่า สิทธิขั้นพื้นฐานที่เท่าเทียมกันกับคนอื่น ๆ

นอกจากนั้น วิวฒน์ เอี่ยมไพรวน (2546 : 178) ยังกล่าวว่า ถ้าเรานิยาม ประชาธิปไตยตามแนวคิดนี้ มี 2 สิ่งที่เราต้องตระหนักไว้ คือ

1. การตัดสินใจแบบนี้ไม่ได้มีอยู่ในเฉพาะรัฐเท่านั้นแต่สามารถมีได้ในครอบครัว ประชาธิปไตยจะไม่ใช่เรื่องของระบบการเมือง สหวิ หรือ โครงสร้างใหญ่ แต่โครงสร้างย่อยก็มีส่วนเกี่ยวพัน โครงสร้างใหญ่ และ โครงสร้างใหญ่ก็มีส่วนช่วยควบคุม โครงสร้างย่อยให้เป็นไปในทางเดียวกัน

2. ประชาธิปไตยไม่ได้เป็นเรื่อง ขาว – ดำ หรือ ดี – ไม่ดี ถูก – ผิด แต่เป็นเรื่องของ “ระดับ” (Degree) กระบวนการสร้างประชาธิปไตย (Democratization) เป็นกระบวนการที่ไม่มีจุดสิ้นสุด ไม่มีประเทศไหนที่ไม่มีประชาธิปไตยเลย และ ไม่มีประเทศไหนที่มีประชาธิปไตยเต็ม 100 % หากแต่ละประเทศมีระดับของประชาธิปไตยที่มาก – น้อยต่างกันออกไปเราจะเรียกประเทศไหนว่าเป็นประชาธิปไตย (Democratic Government) พิจารณาจากข้อมูลต่างๆ ดังนี้

2.1 รัฐบาลต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน (Accountable to the People)
รัฐบาลต้องได้รับฉันทานุมัติจากประชาชน

2.2 ตำแหน่งทางรัฐบาลต้องมาจากการแข่งขัน เลือกตั้ง (Competitive Election)

2.3 มีสิทธิทางการเมืองและสิทธิของพลเมือง (Civil and Political Rights) หรือ สิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในการเดินทาง สิทธิในการชุมนุม สิทธิในการจัดพรรคการเมือง เป็นต้น

ดิวอี้ (Dewey, 1967 : 81-99 ; อ้างถึงใน กฤติชัย เพ็ญศิริ, 2548 : 11) ได้กล่าวว่า

ประชาธิปไตย แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ แบบการปกครองและแบบวิถีชีวิต โดยกล่าวว่าแบบที่สองนี้ มีความสำคัญกว่าแบบแรก เพราะแบบวิถีชีวิตนั้น จะส่งผลให้การปกครองสมบูรณ์ขึ้น และ

ประสบผลสำเร็จ ซึ่งได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นวิถีชีวิต ว่าหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่ การเคารพในสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน เคารพในความคิดและการกระทำของผู้อื่น
2. การแบ่งปันกัน การร่วมมือ และการประสานงานกัน ได้แก่ การอาสารับทำงานตามความสามารถ การมีความร่วมมือทำตามอัธยาศัย การทำตามมติของส่วนรวมที่ได้วางแผนกัน
3. การมีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา ได้แก่ การทำหรือกิจกรรมใด ๆ ด้วยความรอบคอบ

เพทแมน (Pateman.1970 : 22-27 ; อ้างถึงใน กฤติชัย เพ็ญศิริ. 2548 : 11) ได้กล่าวถึงประชาธิปไตยว่า ตามทฤษฎีนั้นเป็นวิธีการเมืองหรือการจัดแจงทางการเมืองในระดับชาติที่บรรดาผู้นำทางการเมืองจำต้องแข่งขันกันเพื่อได้รับเสียงสนับสนุน โดยการเลือกตั้งเป็นระยะเวลา และอย่างเสรีจากประชาชน การเลือกตั้งนั้นจำต้องยึดหลักความเสมอภาคและทั่วถึง ประชาชนจำเป็นที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระดับต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเลือกผู้กำหนดนโยบายทางการเมือง และในการควบคุมผู้กำหนดนโยบายนั้นให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน

สรุปความหมายของประชาธิปไตยที่กล่าวมาข้างต้น หมายถึง ระบบการเมืองการปกครองที่ประชาชนใช้อำนาจปกครองตนเอง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการดำรงชีวิตที่ดีของมนุษย์ เป็นการปกครองที่สอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง และสามารถควบคุมการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปในทิศทางที่ประชาชนต้องการ เป็นการปกครองที่ยึดหลักของเสรีภาพ ความเสมอภาค คำนึงถึงเสียงส่วนใหญ่เป็นสำคัญ มีกฎหมาย กฎเกณฑ์ กติกาที่ประชาชนต้องเคารพนับถือ และอาจกล่าวได้ว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับมากที่สุด

หลักการของระบอบประชาธิปไตย

เมื่อเราพูดถึงระบอบประชาธิปไตย เราก็มักจะนึกถึงความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพ ประการต่างๆ ความจริงแล้วการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีหลักการที่สำคัญ ๆ นอกเหนือไปจากหลักความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพที่น่าจะพิจารณาอีกหลายประการด้วยกัน ดังที่ สุจิต บุญบงการ (2542 : 36) ได้อธิบายหลักการของระบอบประชาธิปไตยไว้

ดังต่อไปนี้

1. หลักเหตุผล นักปราชญ์ในอดีตหลายท่านเชื่อว่า “มนุษย์เป็นสัตว์โลก ที่มีเหตุผล จนกระทั่งสามารถใช้เหตุผลที่ตนมี แก้ปัญหาที่ตนเผชิญอยู่ได้ รวมตลอดถึงการปรับปรุงพัฒนา

ความเป็นอยู่ของตนเองให้เจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อยๆ” การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ส่งเสริมให้มนุษย์เอาชนะกันด้วยเหตุผล และเปิดโอกาสให้มนุษย์ได้ใช้เหตุผลอย่างกว้างขวางเพื่อแสวงหาข้อตกลงที่ดีที่สุด อันจะเป็นประโยชน์มากที่สุดแก่ประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองแม้จะเสียเวลามากก็ตาม ข้อตกลงหรือมติในระบอบประชาธิปไตยเกิดขึ้นจากการที่มนุษย์ได้มีโอกาสใช้เหตุผลอย่างกว้างขวาง รอบคอบ เท่าที่สติปัญญาของมนุษย์จะรับได้ โดยหวังข้อตกลงหรือมติอันเกิดจากเหตุผลที่ดีที่สุดของมนุษย์ จะช่วยอำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้มนุษย์ที่อยู่ภายใต้การปกครอง ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก

2. หลักความยินยอม การปกครองระบอบประชาธิปไตยไม่นิยมการบีบบังคับขึ้นใจให้ประชาชนจำต้องยอมรับอำนาจปกครองของผู้ปกครอง ใครจะเป็นผู้ปกครองจะต้องได้รับความยินยอมพร้อมใจจากผู้ถูกปกครอง โดยการเลือกตั้งที่แท้จริง บริสุทธิ์และยุติธรรม การอยู่ในตำแหน่งหรือการพ้นจากตำแหน่งของผู้ปกครองก็เช่นเดียวกัน ย่อมอยู่ในดุลยพินิจของประชาชน นอกจากนี้หลักความยินยอมยังจะอำนวยความสะดวกแก่การปกครองในอันที่จะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนด้วยดีอีกด้วย การบริหารราชการแผ่นดินจะบรรลุถึงเป้าหมายได้ก็ต่อเมื่อรัฐบาลได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกๆ ฝ่าย

3. หลักความเสมอภาค นักปรัชญาทางการเมืองหลายท่านมีความเห็นพ้องต้องกันว่า “ในระบอบประชาธิปไตย ความเสมอภาคมีความสำคัญยิ่งไปกว่าเสรีภาพ ทั้งนี้เพราะเสรีภาพนั้นประชาชนอาจจะมีได้ในการปกครองระบอบอื่นๆ มากหรือน้อยเท่านั้น แต่ความเสมอภาคประชาชนจะมีได้ก็แต่เฉพาะการปกครองระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น” ระบอบประชาธิปไตยนั้นประชาชนจะมีความเสมอภาคหรือเท่าเทียมกัน ซึ่งสามารถพิจารณาได้หลายด้านด้วยกัน เช่น ความเสมอภาคทางการเมือง นั่นคือ การที่ประชาชนทุกคนต่างมีสิทธิเลือกตั้งได้คนละคะแนนเหมือนกัน (One Man One Vote) นั่นเอง ส่วนความเสมอภาคอีกประการหนึ่งคือ ความเสมอภาคทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งหมายความว่า ประชาชนมีโอกาสในการประกอบการทางเศรษฐกิจ และได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่าเทียมกันตามสติปัญญา กำลังความสามารถของแต่ละคนเป็นสำคัญ และประการสุดท้าย คือ ความเสมอภาคทางสังคม หมายถึง มนุษย์ย่อมมีความเท่าเทียมกันในการดำรงตนอยู่ในสังคม ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ไม่มีการสร้างระบบอภิสิทธิ์ชนขึ้นในสังคม หรือกล่าวอีกในหนึ่งว่าความเท่าเทียมกันทางสังคมนั้นหมายถึง ทุกคนย่อมมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ชาติกำเนิด อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ ศาสนา ฯลฯ ไม่เป็นสิ่งที่จะทำให้มนุษย์มีความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม หรือเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์กลุ่มหนึ่งมีอภิสิทธิ์เหนือมนุษย์อีกกลุ่มหนึ่งได้

4. หลักเสรีภาพ นอกจากจะเป็นอำนาจของประชาชนที่จะป้องกันมิให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเกินขอบเขตแล้ว เสรีภาพยังเป็นปัจจัยที่สำคัญในการที่จะทำให้มนุษย์มีอิสระในการเรียนรู้ และใช้สติปัญญา เหตุผลอย่างแท้จริงต่อการตัดสินใจปัญหาต่างๆ

5. การมีส่วนร่วมทางการเมืองระบบการเมืองสมัยใหม่เห็นว่าประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การตัดสินใจของผู้ปกครองต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเช่นนี้โดยหลักแล้วถือว่าการยอมรับในสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การมีส่วนร่วมมิได้ทั้งแบบสมัครใจกับแบบเจาะจง ตั้งแต่การออกคะแนนเสียงเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น ไปจนถึงการชุมนุมประท้วง การใช้ความรุนแรงเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบหนึ่ง แต่ไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

6. ความเท่าเทียมกัน ทุกคนต้องมีความเท่าเทียมกัน ภายใต้กฎหมายและทางการเมือง แต่ไม่ได้รวมถึงความเท่าเทียมกันทางฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม แต่หมายรวมถึง ทุกคนต้องได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน

สุจิต บุญบงการ (2542 : 37) ได้กล่าวว่า หลักการปกครองตนเอง การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ประชาชนปกครองตนเอง แม้ปัจจุบันจะเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีผู้แทน หลักการนี้ก็ยังมีค่าสำคัญ อยู่อย่างมั่นคง เพียงแต่ว่าประชาชนได้ใช้อำนาจในการปกครอง โดยผ่านกลไกการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบใหม่เท่านั้น ซึ่งมีหลักการที่สำคัญพอสรุป ได้ดังนี้

1. ยอมรับว่าประชาชนมีอำนาจ และใช้อำนาจปกครองตนเอง
2. ให้ประชาชนเลือกตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่แทนในการดำเนินการทางการเมือง
3. การเลือกตั้งผู้แทนนั้นจะต้องกำหนดให้ประชาชนโดยทั่วไปมีสิทธิ (General Suffrage)
4. วิธีการเลือกตั้งต้องเป็นไปตามหลักการเลือกตั้งที่แท้จริง
5. ผู้แทนของประชาชนจะต้องตัดสินใจแทนประชาชน เพื่อประโยชน์ของประชาชนและใช้หลักเสียงข้างมากในการทำงาน (Majority Rule)
6. ในการตัดสินใจปัญหาและการตกลงใจแทนประชาชนนั้น ผู้แทนไม่จำเป็นต้องปรึกษากับผู้ออกเสียงเลือกตั้งทุกกรณีไป เพราะถือว่าได้รับมอบความไว้วางใจจากประชาชนแล้ว โดยการเลือกตั้ง

จากหลักการที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าระบอบประชาธิปไตยยกย่องและให้ความสำคัญกับประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองอย่างยิ่ง ความสำเร็จหรือล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตย จึงขึ้นอยู่กับความสามารถ และคุณสมบัติของประชาชนในการปกครองตนเองเป็น

สำคัญจะต้องมีการให้การศึกษาและพัฒนาพลเมืองให้เข้าใจในคุณค่าของการปกครองตนเองอย่างลึกซึ้ง ตลอดจนมีการปฏิรูปทัศนคติของประชาชนเสียใหม่ ให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวทางการเมืองอย่างถ่องแท้ มีความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภา

รูปแบบรัฐสภาหรือระบอบรัฐสภา (Parliamentary System) รูปแบบรัฐสภาหรือว่าตัวรัฐสภาเป็นองค์กรสูงสุด เป็นที่รวมของเจตจำนงของประชาชนทั้งประเทศ เป็นศูนย์กลางการรวมอำนาจทางการเมือง ทำหน้าที่ทั้งทางด้านนิติบัญญัติและควบคุมการบริหารประเทศ ดำเนินตามแนวคิดหรือหลักการเชื่อมโยงแห่งอำนาจ (Fusion of Power) ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร เนื่องจากฝ่ายบริหารมีที่มาจากสภาผู้แทนราษฎรหรือฝ่ายนิติบัญญัติ เพราะรูปแบบนี้ประชาชนเลือกฝ่ายบริหารโดยทางอ้อม ทั้งนี้ สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้คัดเลือกนายกรัฐมนตรีจากสมาชิกพรรคการเมืองที่ครองเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร จากนั้น นายกรัฐมนตรีเป็นผู้เลือกรัฐมนตรีประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี ระบบนี้จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นระบบรัฐมนตรี (Cabinet System) ความรับผิดชอบทางการเมืองภายใต้รูปแบบรัฐสภา จึงเป็นการรับผิดชอบขององค์กรคณะหรือความรับผิดชอบร่วม (Collective Responsibility) (บุญศรี ยี่หมาะ. 2550 : 121-122)

รูปแบบของรัฐสภาไทย

ตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 (ฉบับที่ 18) นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ และเป็นหลักในการจัดระเบียบแห่งอำนาจสูงสุดของรัฐ ซึ่งรัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับบัญญัติให้รัฐสภา ประกอบไปด้วย 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ประเทศไทยได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476

อมรศักดิ์ พงศ์พศดม (2553) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของรัฐสภาไทย ตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 รัฐสภา ประกอบด้วย สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภาเป็นรองประธานรัฐสภา สำหรับจำนวนที่มาและคุณสมบัติของสมาชิก มีดังนี้

1. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2554 มาตรา 93 ได้บัญญัติให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 500 คน และมีวิธีได้มาดังนี้

1. สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 375 คน
2. สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วน จำนวน 125 คน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ โดยให้ใช้บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบละหนึ่งใบ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละเขตเลือกตั้งและการกำหนดเขตเลือกตั้ง ตามมาตรา 94 ให้ดำเนินการดังนี้

1. ให้คำนวณเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน จากจำนวนราษฎรทั้งประเทศ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้งเฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 375 คน

2. จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดจะพึงมีให้นำจำนวนราษฎรต่อสมาชิก 1 คนที่คำนวณได้มาเฉลี่ยจำนวนราษฎร ในจังหวัดนั้น จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในจังหวัดนั้นได้ 1 คน จังหวัดใดมีราษฎรเกินเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีก 1 คน ทุกจำนวนราษฎรที่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน

เมื่อได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดแล้ว ถ้าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังไม่ครบ 375 คน จังหวัดใดมีเศษที่เหลือจากการคำนวณมากที่สุด ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีก 1 คน และให้เพิ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวิธีการดังกล่าวแก่จังหวัดที่มีเศษที่เหลือจากการคำนวณ ในลำดับรองลงมาตามลำดับจนครบจำนวน 375 คน

การกำหนดเขตเลือกตั้ง

จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 1 คน ให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง และจังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกิน 1 คน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งมีจำนวนเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมี โดยจัดให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน และในกรณีที่จังหวัดใดมีการแบ่งเขตเลือกตั้งมากกว่าหนึ่งเขต ต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกัน และต้องให้จำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน

ให้ดำเนินการนับคะแนนที่หน่วยเลือกตั้ง และให้ส่งผลการนับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งนั้นไปรวมที่เขตเลือกตั้ง เพื่อนับคะแนนรวม แล้วให้ประกาศผลการนับคะแนน โดยเปิดเผย สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งแต่เพียงแห่งเดียวในเขตเลือกตั้งนั้น ตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด เว้นแต่เป็นกรณีที่มีความจำเป็นเฉพาะท้องถิ่น คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดให้นับคะแนน รวมผลการนับคะแนน และประกาศผลการนับคะแนนเป็นอย่างอื่นก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติ

ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ตามมาตรา 95 ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อใดบัญชีรายชื่อหนึ่งเพียงบัญชีเดียว และให้ถือเขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ตามมาตรา 99 บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

1. มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี
2. มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง
3. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือมีชื่อในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาน้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง หรือมีถิ่นอยู่นอกราชอาณาจักรขอมมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง

บุคคลมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

1. เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช
2. อยู่ระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
3. ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
4. วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิรับสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

1. มีสัญชาติไทย โดยกำเนิด
2. มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
3. เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไปเพราะเหตุยุบสภาต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 30 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง
4. ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

4.1 มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 5 ปี นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

4.2 เป็นบุคคลซึ่งเกิดในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง

4.3 เคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 5 ปีการศึกษา

4.4 เคยรับราชการหรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 5 ปี

5. ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามข้อ 4 ด้วย แต่ลักษณะดังกล่าวในกรณีใดที่กำหนดถึงจังหวัดให้หมายถึงกลุ่มจังหวัด

6. คุณสมบัติอื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

อำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นประกอบด้วยบทบาทภายในสภา ซึ่งได้แก่

1. อำนาจในการตรากฎหมาย
2. อำนาจในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน
3. อำนาจในการให้ความเห็นชอบ

นอกจากนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังต้องสร้างบทบาทภายนอกสภาผู้แทนราษฎรในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ ของประชาชน และในด้านเวทีต่างประเทศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทสำคัญยิ่งในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศอีกด้วย

2. วุฒิสภา

วุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 ซึ่งมาจากการเลือกตั้งและมาจากการสรรหาเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชน ทำหน้าที่กถั่นกรองกฎหมาย มีสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งและมาจากการสรรหา ดังที่มีนักวิชาการ ได้กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

นุชา มุกดาออย (2553) ได้กล่าวว่า วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวนรวม 150 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งในแต่ละจังหวัดๆ ละ 1 คน จำนวน 76 คน และมาจากการสรรหาจำนวน 74 คน สมาชิกวุฒิสภา มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 6 ปี และได้กำหนดคุณสมบัติอื่นๆ ไว้ดังนี้

ในกรณีที่มีการเพิ่มหรือลดจังหวัดในระหว่างวาระของสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้ง ให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่มีอยู่

ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ และยังมีได้มีการเลือกตั้งหรือสรรหาขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างแล้วแต่กรณี ให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่มีอยู่ คุณสมบัติของผู้มีสิทธิรับสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกวุฒิสภา ต้องมีคุณสมบัติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 115 ดังนี้

1. มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด
2. มีอายุไม่ต่ำกว่า 40 ปี ในวันเลือกตั้ง
3. สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
4. มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้
 - 4.1 มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัคร
 - 4.2 เคยเป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรในจังหวัดที่สมัคร
 - 4.3 เกิดในจังหวัดที่สมัคร
 - 4.4 เคยศึกษาในสถานศึกษาในจังหวัดที่สมัคร
 - 4.5 เคยรับราชการในจังหวัดที่สมัคร
5. ไม่มีลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้
 - 5.1 เป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งทางการเมือง
 - 5.2 เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาแล้วยังไม่เกิน 1 ปี นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง
 - 5.3 เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับการเลือกตั้งในวุฒิสภาชุดก่อนการสมัคร
 - 5.4 เป็นบุคคลที่ไม่มีลักษณะต้องห้าม เช่นเดียวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภา

ผู้แทนราษฎร

เมื่อวาระของสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้งสิ้นสุดลง พระมหากษัตริย์จะได้ทรงตราพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้งใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้งภายใน 30 วันนับแต่วันที่วาระของสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้งสิ้นสุดลง และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดเป็นวันเดียวกัน ทั่วราชอาณาจักร

เมื่อวาระของสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมาจากการสรรหาสิ้นสุดลง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกาศกำหนดวันเริ่มการสรรหาและระยะเวลาการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งต้องทำการสรรหา ให้แล้วเสร็จภายใน 60 วันนับแต่วันที่วาระของสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการสรรหาสิ้นสุดลง

แต่ถ้าสมาชิกภาพของวุฒิสมาชิกสิ้นสุดลงด้วยเหตุอื่น เช่น ตาย ลาออก ขาดคุณสมบัติ เป็นต้น จะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งหรือสรรหาภายใน 180 วัน และผู้ได้รับเลือกจะดำรงตำแหน่งได้

เท่ากับวาระผู้ที่ตนแทน และสมาชิกวุฒิสภาเป็นรัฐมนตรีไม่ได้ ให้วุฒิสภามีสมาชิกคนหนึ่งเป็นประธานสภา และให้มีรองประธานสภาคนหนึ่งหรือสองคน โดยพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามมติของสภา

อำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา

วุฒิสภา ประกอบด้วย สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในแต่ละจังหวัดและมาจากการสรรหา ซึ่งเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชน จึงทำให้วุฒิสภามีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 146 - 149 และมาตรา 168 ดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้เกิดการตรวจสอบ ชัยขั้ว กลั่นกรอง ถ่วงดุล และรอบคอบ ในการออกกฎหมาย เนื่องจากอำนาจนิติบัญญัติ เป็นอำนาจในการออกกฎหมายมาคุ้มครองประชาชน ถ้าให้มีสภาเดียวอาจใช้อำนาจนั้น โดยไม่มีการพิจารณากลับกรอง ซึ่งอาจขาดความรอบคอบ เช่น ออกกฎหมายที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ ออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ประชาชนบางกลุ่ม เป็นต้น อาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติ การมีสองสภาช่วยกันพิจารณากลับกรอง ช่วยกันทักท้วง ชัยขั้วหรือแก้ไขเพิ่มเติม โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะทำให้ได้กฎหมายที่สมเหตุสมผล ถูกต้อง ยุติธรรม ครอบคลุมทั่วถึงและสอดคล้องกับความต้องการของประเทศชาติหรือประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ

2. ช่วยประนีประนอมและประสานความเข้าใจ ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐสภากับรัฐบาล ถ้ามีสภาเดียว คือ สภาผู้แทนราษฎร ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลและรัฐสภาอาจรุนแรง และนำไปสู่การยุบสภาหรือสภาลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสภาผู้แทนราษฎรนั้นมีสมาชิกที่มาจาก การเลือกตั้งโดยตรง แต่รัฐบาลมาจากการแต่งตั้ง ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถือว่ากลุ่มตนเป็นตัวแทนของประชาชนที่แท้จริง แต่รัฐบาลมาจากการแต่งตั้งของผู้มีอำนาจ จึงดูประหนึ่งว่ารัฐบาล คือ ผู้ที่เข้ามารับใช้หรือรักษาผลประโยชน์ให้แก่ผู้มีอำนาจที่แต่งตั้งพวกเขา ในกรณีเช่นนี้ การมีสภาที่สองอาจช่วยไกล่เกลี่ยประนีประนอมได้ เพราะสภาที่สองหรือวุฒิสภาซึ่งประกอบด้วยสมาชิกส่วนใหญ่ที่เป็นผู้มีประสบการณ์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นที่เคารพนับถือของคนในสังคมและเป็นที่ยอมรับของรัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย

เนื่องจากเป็นความสัมพันธ์แบบเชื่อมโยงอำนาจตามที่กล่าวมา ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารจึงมีความแนบแน่นอย่างยิ่ง กล่าวคือ เสถียรภาพหรือความอยู่รอดของรัฐบาลขึ้นอยู่กับฝ่ายนิติบัญญัติ เพราะขึ้นอยู่กับเสียงสนับสนุนในสภา เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มีอำนาจในการตรวจสอบ ถ่วงดุล โดยเฉพาะการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจเพื่อให้

รัฐบาลพ้นจากตำแหน่ง ในขณะที่ฝ่ายบริหารพ้นจากตำแหน่ง ในขณะที่ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลก็มีอำนาจในการถ่วงดุลฝ่ายนิติบัญญัติด้วยการประกาศยุบสภา (บุญอริ ยี่หมะ. 2550 : 122)

ระบบรัฐสภา เป็นกลไกการปกครองที่ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลมีที่มาจากรัฐสภาซึ่งทำหน้าที่นิติบัญญัติ และมีความรับผิดชอบต่อสภา ในระบบรัฐสภา หัวหน้ารัฐบาลเป็นนายกรัฐมนตรี

ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตยจะสำเร็จได้จะต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายด้าน ซึ่งได้มีนักวิชาการหลายท่าน กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตย ไว้ดังต่อไปนี้

สนิท ขาวสะอาด (2539 : 35-39) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตย ได้แก่

1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
2. ปัจจัยทางการศึกษา
3. ปัจจัยทางวัฒนธรรม
4. ปัจจัยในอุดมการณ์ทางการเมือง
5. ปัจจัยในเรื่องชนชั้นในสังคมและระบบสังคม

จันทนา สุทธิจรี (2544 : 25-35) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตย 5 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่า “ความสำเร็จทางการเมืองต้องอาศัยเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน” ปัจจัยทางเศรษฐกิจ มิได้มีส่วนเอื้ออำนวยประโยชน์แก่การปกครองก็หาไม่แท้จริงแล้วยังอำนวยประโยชน์อีกประการหนึ่งคือ สังคมที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจดี หรือสังคมที่พัฒนาเศรษฐกิจในระดับที่ดีแล้ว จะไม่มีปัญหาด้านการเงินที่จะนำมาใช้จ่ายในการบริหารและการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคมและประชาชน เป็นที่ยอมรับว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่สิ้นเปลืองมาก เงินจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตย ความจริงข้อนี้จะเห็นได้ว่าประเทศที่มีการพัฒนาธุรกิจในระดับสูง การปกครองระบอบประชาธิปไตยก็มีความเจริญมั่นคงควบคู่กันไป ในทางตรงกันข้ามประเทศที่ยังด้อยพัฒนาประชาธิปไตยก็ยังล้มลุกคลุกคลานไม่มั่นคง ความเจริญทางเศรษฐกิจนอกจากเป็นปัจจัยที่สำคัญที่รัฐบาลจะได้ใช้เงินงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาหรือให้บริการต่างๆ แก่ประชาชนได้อย่างกว้างขวางซึ่งย่อมจะเป็นที่พอใจแก่ประชาชน ประชาชนเองก็พอใจรัฐบาลสถานการณ์เช่นว่าย่อมเป็นผลดีต่อรัฐบาล อันที่จะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากประชาชน

2. ปัจจัยทางการศึกษา การศึกษาเป็นสิ่งที่ทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่กว้างไกล การตัดสินใจปัญหาต่างๆ ของผู้มีการศึกษาย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล การศึกษาทำให้มนุษย์มีความตื่นตัวต่อสู้เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประชาชนที่ขาดการศึกษาจะเฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้นต่อการปรับปรุงความเป็นอยู่ของคนให้ดีขึ้น การศึกษานอกจากจะสอนให้คนเฉลียวฉลาดรู้จักผิดชอบชั่วดีแล้ว ยังสอนให้คนรู้จักหน้าที่ สิทธิเสรีภาพที่ตนพึงรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งเป็นความสามารถที่จะใช้สิทธิเสรีภาพให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและตนเองอย่างแท้จริง

3. ปัจจัยทางวัฒนธรรมประชาธิปไตย เป็นบรรทัดฐานที่มนุษย์ยึดถือเป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติในสังคมระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการประพฤติปฏิบัติในครอบครัว โรงเรียน หน่วยงาน หรือแม้แต่สังคมในระดับที่สูงขึ้นไปก็ตาม ประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์เห็นถึงคุณค่าของประชาธิปไตย และได้ประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมายเกณฑ์ของประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่มีขอบเขตกว้างขวางต่อความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตย การสร้างวัฒนธรรม เพื่ออำนวยความสะดวกต่อระบอบประชาธิปไตยก็เป็นเรื่องยุ่งยากสลับซับซ้อนที่ต้องอาศัยเวลา ความอดทน และความตั้งใจจริงจึงจะเป็นเหตุผล แต่ก็ได้ผลคุ้มค่า มีคำกล่าวที่ว่า “ไม่อาจจะปลูกฝังประชาธิปไตยในหมู่ประชาชน ซึ่งไม่เข้าใจหรือเห็นคุณค่าของประชาธิปไตย”

4. ปัจจัยในด้านอุดมการณ์ทางการเมือง การเมืองระบอบประชาธิปไตยเป็นเรื่องของคนหมู่มาก ที่มาร่วมกันดำเนินกิจกรรม เพื่อความสำเร็จร่วมกัน แต่การรวมกันของคนหมู่มากต่างความคิด ผลประโยชน์ ภูมิหลัง ฯลฯ จะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมีสิ่งมาเชื่อมความคิดที่แตกต่างกันให้เป็นความคิดเดียวกันได้ สิ่งที่จะเชื่อมความคิดของคนได้มีหลายระดับเช่น ความรู้สึกเรื่องชาตินิยม ลัทธิการเมืองและที่สำคัญที่สุดก็คือ อุดมการณ์ทางการเมือง

5. ปัจจัยในเรื่องชนชั้นในสังคม และระบบสังคมชนชั้นมีความสำคัญต่อระบอบประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อยอย่างที่ อริสโตเติล (Aristotle) เคยกล่าวไว้ว่า “สังคมที่มีชนชั้นกลางมาก จะทำให้การปกครองมีผลดีและสะดวกขึ้น” การจำแนกชนชั้นในสังคมแต่เดิมมา ถือเอาฐานะทางเศรษฐกิจ ตระกูลวรรณะเป็นเครื่องกำหนดชนชั้นในสังคม ปัจจุบันถือเอารายได้ ตำแหน่งหน้าที่ การงาน การศึกษาเป็นเครื่องกำหนด มักจะนิยมแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม หรือ 3 ชั้น คือ ชนชั้นสูง ชนชั้นกลางและชนชั้นต่ำ หรือชนชั้นกรรมชีพ หรือผู้มีรายได้น้อย โดยทั่วไปประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีอัตราของชนชั้นกลางสูงร้อยละ 70-75 ในขณะที่ประเทศด้อยพัฒนามีอัตราของชนชั้นต่ำถึงร้อยละ 75-80 สาเหตุเพราะในสังคมด้อยพัฒนามีโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นแบบเกษตรกรรม ทำให้มีรายได้น้อย

สังคมที่มีส่วนประกอบของชนชั้นกลางมาก การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะเป็นไปด้วยความราบรื่น เพราะชนชั้นกลางไม่มีทรัพย์สินหรือที่ดินมากมายที่จะต้องปกป้องรักษา

สถานภาพเดิมเอาไว้เหมือนชนชั้นสูง และในขณะเดียวกันก็ไม่มี ความอดอยากกับแค้นจนกระทั่งใช้ ความรุนแรงทำลายล้างระบอบเดิม ชนชั้นกลางเห็นประชาธิปไตยเป็นสังคมเปิดให้โอกาสผู้มี ความรู้ ความสามารถ มีสิทธิที่จะได้รับผลที่เขาได้ใช้ความสามารถ บุคคลมีโอกาสเท่าเทียมกัน ใน การที่จะเปลี่ยนแปลงฐานะทางสังคม ชนชั้นกลางจึงมีความเชื่อมั่นว่าระบอบประชาธิปไตยเป็น ระบอบการปกครองที่ดีเหมาะสมกับความต้องการของเขา จึงสนับสนุนส่งเสริมและธำรงไว้ซึ่ง ระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

กฤติชัย เพ็ญศิริ (2548 : 16) กล่าวว่า รูสโซ (Rousseau) เคยกล่าวไว้ว่า “ลักษณะการ ปกครองประเทศหนึ่งนั้น จะต้องขึ้นอยู่กับสภาพของประเทศและจิตใจของประชาชนไม่ใช่การที่ ระบบนั้นดียิ่งในตัวของมันเองแต่อย่างเดียว” ความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน ขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ของสังคมเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่าความสำเร็จในการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อ ความสำเร็จ ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางการศึกษา ปัจจัยทางวัฒนธรรมประชาธิปไตย ปัจจัยในด้านอุดมการณ์ทางการเมืองและปัจจัยในเรื่องชนชั้นในสังคม ซึ่งในระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลมาจากประชาชน ประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทางการเมืองใช้เสียงข้างมากเป็น หลักในการปกครอง อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนและนโยบายสำคัญประชาชนต้องมีส่วนร่วมเห็น

การเลือกตั้งท้องถิ่น

การเลือกตั้ง หมายถึง กระบวนการทางการเมืองรูปแบบหนึ่งที่พลเมืองได้เข้ามามีส่วน ร่วมด้วยการแสดงเจตจำนงตามความต้องการและการสนับสนุน โดยผ่านตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ใน การปกครองประเทศ ซึ่งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันเป็นอำนาจในการปกครอง สูงสุดเป็นของประชาชน โดยประชาชนจะเป็นผู้มอบอำนาจอธิปไตยของตนให้กับตัวแทนใน การทำหน้าที่ใช้อำนาจอธิปไตย กระบวนการในการคัดเลือกตัวแทนจึงถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญและ จำเป็นและเป็นที่มาของการเลือกตั้ง การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองอันแสดงถึงการมี ส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งการเลือกตั้งมีด้วยกันหลายระดับทั้งในระดับชาติ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาและการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น เป็นต้น การเลือกตั้งในประเทศที่ ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย เป็นจุดมุ่งหมายหนึ่งของพรรคการเมืองในการให้ได้มาซึ่ง อำนาจในการปกครอง การแข่งขันทางการเมืองจึงเป็นการแข่งขันเพื่อให้ได้รับชัยชนะใน การเลือกตั้ง ส่วนผู้ออกเสียงลงคะแนนมีสิทธิและมีอิสระในการใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจใน การเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยปราศจากการบังคับข่มขู่หรือการให้ผลตอบแทนจากผู้มีส่วนได้เสีย

พีระพล ยศธสาร และคณะ (2546 : 29) ได้กล่าวว่า วัตถุประสงค์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการเลือกตั้ง คือ การสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ผู้ปกครองหรือรัฐบาล จึงเป็นผลจากการแสดงเจตจำนงให้ความเห็นชอบหรือให้ความยินยอมในการปกครอง ซึ่งการเลือกตั้งต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญ ดังนี้

1. ความเป็นอิสระ (Freedom of Election) ซึ่งหมายถึงการแสดงเจตจำนงของประชาชนต้องเป็นไปโดยอิสระ ปราศจากการใช้อำนาจและอิทธิพลในการบังคับ ข่มขู่ การให้ผลตอบแทนในรูปแบบของการว่าจ้าง

2. การกำหนดระยะเวลาในการเลือกตั้ง (Periodic Election) ซึ่งหมายถึง การกำหนดให้การเลือกตั้งมีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน

3. การเลือกตั้งอย่างแท้จริง (Genuine Election) หมายถึง การเลือกตั้งต้องเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม ปราศจากการทุจริต ประชาชนสามารถคัดค้านผลการเลือกตั้งได้หากปราศจากการเลือกตั้งที่แท้จริง

4. สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยทั่วไป (Universal Suffrage) หมายถึง ทุกคนมีสิทธิออกเสียงได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการกีดกันเรื่องเพศ สีผิว สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ยกเว้นบางกรณีที่มีข้อจำกัดตามกฎหมาย เช่น คนที่ยังมีอายุ ไม่ครบกำหนด เป็นบุคคลวิกลจริตหรือเป็นนักบวช เป็นต้น

5. สิทธิออกเสียงเลือกตั้งอย่างเสมอภาค (Equal Suffrage) หมายถึง การให้สิทธิแก่ประชาชน ในการลงคะแนนเสียงอย่างเท่าเทียมกัน คือ หนึ่งคนต่อหนึ่งเสียงและทุกคะแนนเสียงมีน้ำหนักเท่ากัน

6. การลงคะแนนลับ หมายถึง การลงคะแนนเสียงของประชาชนเป็นเอกสิทธิ์ของผู้ลงคะแนนเสียงโดยเด็ดขาด จึงต้องมีการกำหนดให้มีการลงคะแนนเสียงที่เป็นความลับ เพื่อให้ประชาชนสามารถลงคะแนนเสียงได้อย่างอิสระ

สรุปได้ว่าการเลือกตั้ง เป็นกระบวนการทางการเมืองอันแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และต้องมีหลักการที่สำคัญ คือ ต้องเป็นการเลือกตั้งอย่างแท้จริง ต้องมีความเป็นอิสระ มีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน และมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งอย่างเสมอภาคกัน ทั้งการออกเสียงเลือกตั้ง โดยทั่วไป และโดยการลงคะแนนลับ

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งท้องถิ่น มีประโยชน์ต่อประชาชนหลายด้าน ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นและมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ดังที่นักวิชาการบางท่านได้กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

เดาซ์ และ ฮิวจ์ส (Dowse & Hughes. 1972 : 322 ; อ้างถึงใน สุวิทย์ รุ่งวิสัย. 2541 : 15) ได้กล่าวไว้ว่า ประโยชน์ของการเลือกตั้ง มีดังต่อไปนี้

1. เป็นบรรทัดฐานของสังคมในระบอบประชาธิปไตย
2. เป็นเครื่องมือทางสังคมในการยอมรับและความพึงพอใจของกลุ่มในการเข้ารับ

ตำแหน่ง

3. เป็นกระบวนการเลือกคนจำนวนน้อยไปใช้อำนาจในองค์การ
4. เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการสืบทอดอำนาจโดยสันติวิธี

พีระพล ขจรสารและคณะ (2546 : 30) กล่าวว่า สำหรับประโยชน์ที่จะได้รับจากการเลือกตั้งนั้น มีประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือสำคัญในการให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง
2. การเลือกตั้งเป็นการลงคะแนนเลือกตัวแทนของตน
3. การเลือกตั้งเป็นการแสดงความเท่าเทียมเสมอภาคของคนในการตัดสินใจทาง

การเมือง

4. การเลือกตั้งเป็นตัวกำหนดมติของคนส่วนใหญ่ที่มีต่อการเมือง
5. การเลือกตั้งเป็นกลไกที่นำไปสู่การผสมผสานและสร้างบูรณภาพของความแตกต่างจนนำไปสู่ความสามัคคี ซึ่งเป็นการลดความขัดแย้งหรือความแตกแยกลงไป
6. การเลือกตั้งเป็นการปกครองโดยยึดหลักเสียงข้างมาก
7. การเลือกตั้งเป็นการเลือกผู้นำที่มีความสามารถและมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับ

ความประสงค์ของคนส่วนใหญ่

โกวิท พวงงาม และอลงกรณ์ อรรถแสง (2547 : 11-17) กล่าวว่า การเลือกตั้งจึงเป็นข้อบังคับถึงการปกครองแบบการกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นปกครองตนเอง เป็นกระบวนการสรรหาผู้ปกครองหรือผู้นำท้องถิ่น โดยสันติวิธี โดยการเลือกบุคคลในท้องถิ่นเข้ามาเป็นผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะต้องเป็นที่รู้จักและเข้าใจท้องถิ่นเป็นอย่างดี มีอุดมการณ์ มีความเสียสละต่อส่วนรวมโดยการอุทิศตนเข้ามารับใช้ประชาชนในการบริหารท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ จึงจะถือได้ว่าการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นบรรลุเป้าหมายที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ซึ่งตามหลักของการเลือกตั้ง ประชาชนจึงควรที่จะเลือกผู้แทนของตนด้วยหลักเหตุผลและใช้ดุลยพินิจในการเลือกคนให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวมให้มากที่สุด แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่า การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นมักจะมีปัญหามากมาย ปัญหาที่มักพบเห็นอยู่เสมอ ได้แก่ การซื้อสิทธิขายเสียง การใช้อิทธิพล การใช้กลวิธีที่ไม่โปร่งใสในด้านต่างๆ ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้การเมือง

ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังห่างไกลจากการเมืองที่มีความโปร่งใส แม้แต่การเมืองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับเทศบาล ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนและโดยพื้นฐานแล้วประชาชนในเขตเทศบาลส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนชั้นกลางและมีการศึกษาสูงอาศัยอยู่ ยังพบว่ามีปัญหาเช่นเดียวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่มักจะมีพบในเทศบาลนั้น อาจสรุปได้ 3 ประการ คือ

1. ปัญหาการทุจริตการเลือกตั้งของนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งการทุจริตนี้มีหลายรูปแบบ เช่น การซื้อสิทธิขายเสียง การอุ้มหัวคะแนน การระดมคน ไปเลือกตั้ง การใช้อิทธิพล ข่มขู่ เป็นต้น
2. ปัญหาประชาชนไม่มีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่จะเกิดจากการระดมจากผู้มีอิทธิพล หรือผู้มีอำนาจหรือเกิดจากการเห็นแก่ทรัพย์สินเงินทอง

3. โครงสร้างและรูปแบบของเทศบาลที่เป็นการใช้รูปแบบสภา – นายกเทศมนตรี (The Council – Major Foam) ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและให้สมาชิกสภาเทศบาลเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลจำนวนหนึ่งเป็นฝ่ายนายกเทศมนตรีและคณะเทศมนตรี ซึ่งเป็นการเลือกตั้งทางอ้อม ซึ่งระบบนี้ส่งผลเสียหลายประการดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น จากปัญหาดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จึงมุ่งที่จะแก้ปัญหาทางการเมือง โดยเฉพาะปัญหาเรื่องการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นให้มีความบริสุทธิ์ ยุติธรรมให้มากขึ้น

มรุต วันทนากร (2548 : ออนไลน์) ได้กล่าวว่า สำหรับเหตุผลของผู้สนับสนุนให้มีการนำรูปแบบการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น โดยตรงมาใช้ในประเทศไทย มีเหตุผลสำคัญใน 3 ประการ ดังนี้

1. การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในอดีตที่ผ่านมา ฝ่ายบริหารไม่มีเสถียรภาพ อ่อนแอและไม่สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสภาท้องถิ่นสามารถกำหนดทิศทางการบริหารของฝ่ายบริหาร ได้มากเกินไป รวมตลอดจนถึงสามารถกำหนดความอยู่รอดของฝ่ายบริหารท้องถิ่น ได้ด้วยเช่นกัน
2. การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น โดยตรงจะทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น เพราะมีฝ่ายบริหารมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง
3. การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น โดยตรงจะทำให้ประชาชนมีทางเลือกทางการเมืองมากขึ้นทั้งในด้านนโยบายและตัวผู้สมัคร

สำหรับผู้ที่ยึดมั่นหรือไม่เห็นด้วยกับการนำระบบการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น โดยตรง มาใช้ในประเทศไทยให้เหตุผลว่า การนำระบบการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น โดยตรงอาจทำให้เกิด ปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

1. การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น โดยตรงทำให้เกิดการแบ่งฝักฝ่ายที่แยกคู่ตรงกันข้าม เนื่องจากเมื่อมีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น โดยตรงไปแล้ว จะทำให้ฝ่ายบริหารกับฝ่ายสภาถูก แยกกันออกอย่างเด็ดขาด เนื่องมาจากว่าต่างฝ่ายต่างคิดว่าตนมาจากการเลือกตั้งของประชาชนทั้ง คู่ขาดกระบวนการตกลงและประนีประนอมกันในสภา เพราะไม่มีองค์กรที่เชื่อมโยงกันระหว่างฝ่าย บริหารและฝ่ายสภา ซึ่งผิดกับระบบสภาที่ผู้บริหารมาจากการเลือกตั้ง โดยอ้อมจะมีกลไกการ ประนีประนอมกัน หรือที่รู้จักกันในนามของ “คณะกรรมการประสานงาน” (Whip)

2. การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น โดยตรงมักจะได้ผู้ที่คือนักการเมืองอาชีพ มากกว่าเป็น นักบริหาร กล่าวคือ การที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะชนะการเลือกตั้ง ได้เข้ามาเป็นผู้บริหารท้องถิ่นนั้น เป็นเรื่องที่ยาก เพราะต้องอาศัยบุคลิกลักษณะเด่นของผู้สมัครก่อนข้างสูง กระแสเรื่อง ความนิยมของพรรคการเมืองอยู่ในระดับรอง หากจะได้มาซึ่งชัยชนะในการเลือกตั้ง จึงเป็นเรื่องที่ ต้องใช้ความสามารถในการบริหารจัดการเลือกตั้งได้เป็นอย่างดี ซึ่งบุคคลที่จะทำหน้าที่เหล่านี้ได้ดี มักจะเป็นบุคคลที่มีลักษณะความเป็น “นักการเมือง” สูง ดังนั้น ถ้าคนที่จะมาเป็นผู้บริหารท้องถิ่นมี ลักษณะเช่นนี้ โอกาสที่จะได้บุคคลที่มีความสามารถในการบริหารการเมือง ก็จะมีลดน้อยลงไป

3. การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น โดยตรง อาจก่อให้เกิดการผูกขาดอำนาจทางการเมือง หรือก่อให้เกิดเผด็จการ ในท้องถิ่น ได้ง่ายขึ้น เนื่องจากหากนักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้มีอิทธิพล ในท้องถิ่นด้วยแล้ว ก็จะสามารถควบคุมคะแนนเสียงในท้องถิ่น ได้ นอกจากนี้ผู้บริหารท้องถิ่นยัง สามารถจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์ต่าง ๆ ในท้องถิ่นเพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อตนเองได้ และ ยิ่งหากระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจท้องถิ่นมีความหละหลวม โอกาสเกิดลักษณะดังกล่าวก็ เป็นไปได้มากขึ้น

สรุปได้ว่า การเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นกระบวนการทางการเมืองรูปแบบหนึ่งที่ดำเนินการ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองหรือการสนับสนุนผู้แทนของตนให้เข้าไปใช้อำนาจ ในทางที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่ได้วางไว้แทนตน ซึ่งการเลือกตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นนั้นจะมีด้วยกันหลายประเภท ได้แก่ การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น

ในการเลือกตั้งท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นการเลือกสมาชิกหรือผู้บริหารท้องถิ่น ปฏิบัติตาม พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2546 จึงขอนำ หมวดและมาตราที่เกี่ยวข้องมากล่าวดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2555)

หมวด 1 บททั่วไป

มาตรา 6 ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครได้ไม่เกินจำนวนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงจะมีในเขตเลือกตั้ง การเลือกตั้งให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

มาตรา 7 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการเลือกตั้งภายในสี่สิบห้าวัน นับแต่วันที่สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นดำรงตำแหน่งครบวาระหรือภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุอื่นใดนอกจากครบวาระ เว้นแต่วาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาท้องถิ่นจะเหลืออยู่ไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวัน

คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจมีคำสั่งขยับหรือย่นระยะเวลาให้มีการเลือกตั้งตามวาระหนึ่งได้ตามความจำเป็นเมื่อเหตุการณ์พิเศษ โดยต้องระบุเหตุผลการมีคำสั่งดังกล่าว ในการจัดให้มีการเลือกตั้งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการจัดเลือกตั้ง

มาตรา 8 เมื่อกรณีที่ต้องมีการเลือกตั้ง ให้ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา 19 ประกาศให้มีการเลือกตั้ง ซึ่งอย่างน้อยต้องมีเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. วันเลือกตั้ง
2. วันรับสมัครเลือกตั้ง ซึ่งต้องให้มีการรับสมัครไม่เกินสิบวัน นับแต่ประกาศให้มีการเลือกตั้งและต้องกำหนดวันรับสมัครไม่น้อยกว่าห้าวัน
3. สถานที่รับสมัครเลือกตั้ง
4. จำนวนสมาชิกสภาท้องถิ่นที่จะมีการเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้ง
5. จำนวนเขตเลือกตั้ง ซึ่งต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับอำเภอหรือตำบลหรือเขตท้องที่ที่อยู่ในเขตเลือกตั้ง

6. หลักฐานการสมัคร

กำหนดตาม 1 2 3 4 และ 5 ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดก่อน

หมวด 2 เขตเลือกตั้ง หน่วยเลือกตั้งและที่เลือกตั้ง

มาตรา 13 การกำหนดเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1. การเลือกตั้งสมาชิกกรุงเทพมหานคร ให้ถือเป็นเขตเลือกตั้ง ถ้าเขตใดมีจำนวนราษฎรตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้งเกินหนึ่งแสน

คน ให้แบ่งเขตนั้นออกเป็นเขตเลือกตั้ง โดยถือเกณฑ์จำนวนราษฎรหนึ่งแสนคน เศษของหนึ่งแสน ถ้าเกินห้าหมื่น ให้เพิ่มเขตเลือกตั้งในเขตนั้นได้อีกหนึ่งเขตเลือกตั้ง

2. การเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ให้ถือเขตอำเภอเป็นเขตเลือกตั้ง ในกรณีที่อำเภอใดมีสมาชิกเกินกว่าหนึ่งคน ให้แบ่งเขตอำเภอเป็นเขตเลือกตั้งเท่ากับจำนวนสมาชิก ที่จะพึงมีในอำเภอนั้น

3. การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบล ให้แบ่งเขตเทศบาลเป็นสองเขตเลือกตั้ง การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมือง ให้แบ่งเขตเทศบาลเป็นสามเขตเลือกตั้ง การเลือกตั้งสมาชิก สภาเทศบาลนครหรือการเลือกตั้งสมาชิกสภาเมืองพัทยา ให้แบ่งเขตเทศบาลหรือเขตเมืองพัทยา เป็นสี่เขตเลือกตั้ง และต้องมีจำนวนสมาชิกสภาเทศบาลเท่ากันทุกเขตเลือกตั้ง

4. การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลให้ถือหมู่บ้านเป็นเขตเลือกตั้ง

5. การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ให้ถือเขตขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นเขตเลือกตั้ง เว้นแต่กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นนั้นจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

หมวด 4 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

มาตรา 33 บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

1. มีสัญชาติไทย แต่บุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติต้องได้สัญชาติ ไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี
2. มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง
3. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปี นับถึงวันเลือกตั้ง
4. คุณสมบัติอื่นที่กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

หมวด 5 ผู้สมัคร การรับสมัครเลือกตั้งและตัวแทนผู้สมัคร

มาตรา 44 บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

1. มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด
2. มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
3. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สมัครรับเลือกตั้ง เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปี นับถึงวันรับเลือกตั้งหรือได้เสียภาษีตามกฎหมายว่าด้วยภาษี โรงเรือนและที่ดินหรือกฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็น เวลาติดต่อกันสามปี นับถึงปีที่สมัครรับเลือกตั้ง

4. คุณสมบัติอื่นที่กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด